

Ötvös Béla, Izsófalva Nagyközség polgármestere
ünnepi megemlékezése a disznóshorváti / izsófalvai első világháborús hősi emlékmű leleplezésének 100. évfordulója alkalmából rendezett ünnepségen

Izsófalva, 2022. szeptember 10.

Tisztelt Ünneplők!

Kedves Vendégeink, Izsófalvaiak!

A magam nevében is sok szeretettel köszöntök mindenkit az izsófalvai, volt disznóshorváti első világháborús hősi emlékmű felavatásának centenáriumi ünnepségén. Száz évvel ezelőtt ugyanezen a napon és órában 10 ezer ember szorongott itt, és izgatottan várta, hogy lehulljon a lepel a falu hősi halottainak emléksobráról.

A „nagy háború” mártírjaira való emlékezés hazánkban már 1914-ben elkezdődött kisebb emlékhelyek állításával. Az első művészi munka valószínűleg Finta Sándor szobrászművész domborműve volt 1915-ben, a felvidéki Pöstyén város megbízásából. Az 1917. évi VIII. törvénycikk kötelezővé tette minden település számára a mártírok emlékének megörökítését és név szerinti felsorolását. Az első nagyméretű emlékszobrot ugyancsak Finta Sándor alkotta: 1917. november 25-én leplezték le Hatvanban. Még dörögtek a fegyverek, de már sorra emelkedtek a hősi emlékművek az országban. 1918-19 zavaros időszakában és a trianoni tragédia első hónapjaiban alábbhagyott az emlékmű-állítás lendülete, de az 1920-as évek elejétől egyre több város és község tett eleget törvényadta kötelezettségének. Ebből a sorból nem maradt ki az akkor még Disznóshorvát néven ismert településünk sem, és 100 év távolából is büszkén mondhatjuk, hogy példaadó módon, országos figyelmet keltve szervezték meg és bonyolították le az emlékmű-állítást. Ez volt ugyanis az első alkalom, hogy pályázat útján választották ki a művet és az alkotót.

A kezdeményezők a korabeli helyi közélet legjobbjai voltak: Kőrösi Antal református elemi iskolai tanító, Skultéty Gábor jegyző és Székely László MÁV állomásfőnök, költő és hírlapíró. 1921 tavaszán gondoltak arra, hogy – mivel más mód erre nem kínálkozott – közadakozásból kellene megörökíteni a község hősi halottainak az emlékét. Az elhatározást tett követte: Kőrösi Antal elnökletével megalakult az Emlékmű Bizottság, és elkezdődött a gyűjtés. Az év végéig sikerült annyi pénzt összegyűjteni, amennyi már lehetővé tette a nagyméretű emlékszobor-állítást. Különösen kitettek magukért a tengeren túlra szakadt falu-

beliek, akik jelentős összegekkel támogatták a szoboralapot. A bizottság tagjai úgy gondolták, hogy mivel itt született a magyar nemzeti szobrászat megteremtője, Izsó Miklós, ezért művészi szempontból is kifogástalan, kvalitásos emlékművet kell emelni. Ezért 1922 első napjaiban a megyei és az országos sajtó, valamint különböző szervezetek útján pályázati felhívást tettek közzé viszonylag rövid, egyhónapos határidővel. Február 2-án a bizottság 25 alkotó 47 pályaművéből választotta ki Somogyi Sándor budapesti szobrászművész alkotását, amit eredetileg májusban szerettek volna leleplezni, de végül szeptember 10-én került sor a nagy visszhangot kiváltó avatóünnepségre. Az előttünk álló allegorikus nőszobor Körösi Antal megfogalmazásában:

„...szimbóluma a nőnek, aki mint édesanya, életet ad, táplál, gondos szeretetével velünk van szívének utolsó dobbanásáig, akinek szeretete végéremehetetlen és változhatatlan, de a fájdalma is a legnagyobb, a legszentebb övéinek elvesztése felett. Szimbóluma ez a hitvestársnak, aki az élet örömeinek megsokszorozója, a bánat és keserűség megenyhítője és kevesbítője. De szimbóluma a jobb jövőt ígérő mátkának is, aki méhében hordja a boldog reménység zálogát, mert az igaz ügyet eltemetni lehet, de az végtére is kitör és eget kér.”

A szobor talapzatára felvésték a falu 27 hősi halottjának a nevét, valamint Arany János „Magányban” című versének utolsó szakaszát, mely így hangzik:

„Támadni kell mindig nagyobb körökben
Életnek ott, hol a mártír tetem
Magát kiforrja csendes földi rögben:
Légy hű s bízzál jövődben nemzetem!”

Sajnos a gyűjtés során nem folyt be annyi pénz, hogy az egészalakos szobrot nemesebb anyagból, márványból vagy bronzból lehetett volna elkészíteni, ezért műkőből formázta meg az alkotó, de így is jól állta az idő viszontagságait. Az emlékmű lett a község központi helye, körülötte hangulatos park jött létre, s évtizedeken át itt zajlott le minden fontos helyi ünnepség, közösségi rendezvény. A falu, illetve később az önkormányzat gondját viselte, időnként megújította a szobrot és környezetét. Legutóbb az első világháborúra való 100 éves emlékezés kertében került erre sor 2018-ban. Az eredeti feliratok idővel sajnos lekoptak, de nemrégiben a hősi halottak nevei fekete gránitlapba vésve ismét felkerültek a talapzatra.

Az emlékmű alkotójáról, Somogyi Sándor szobrászművészről is essen néhány szó. 1881-ben született az akkor Bereg megyében fekvő Gyulaházán. Előbb szülőföldjén, majd Debrecenben, végül Budapesten, a Százados úti művésztelepen alkotott. A disznóshorváti mellett még több nagyméretű első világháborús emlékművet készített, például Polgáron, Enyingen és Hajdúszoboszlón. 1960-ban hunyt el a fővárosban.

A disznóshorváti emlékmű létesítésében elévülhetetlen érdemeket szerzett Kőrösi Antal pontosan 40 évig, 1887-től 1927-ig volt a helyi református iskola tanítója és a falu kulturális-közösségi életének vezetője, alakítója. Emlékét ma is tisztelettel és szeretettel őrizzük, a község honlapján és kiadványaiban méltatjuk pedagógusi és közéleti munkásságát. Neki köszönhetjük azt is, hogy hősi emlékművünk történetét példátlan részletességgel ismerjük: ugyanis Kőrösi tanító úr 60 oldalas nagyalakú füzetben, gyöngybetűkkel írta le mindazt, ami a gondolattól a leleplezésig történt a szoborral kapcsolatban: az adakozók nevétől kezdve a bizottsági ülések jegyzőkönyvein és a hivatalos levelezésen át a munkálatok részletezéséig, a szerződések megkötésétől az ünnepség lefolyásáig taglalva az eseményeket. Itt hívom fel a figyelmet arra, hogy az Izsó Miklós Művelődési Házban egy kis kiállítás mutatja be az emlékmű történetét, amely egy hétig látogatható.

Nagy örömünkre szolgál, hogy Kőrösi Antal családjának mai nemzedékéből többen is elfogadták a meghívásunkat, és velünk együtt köszöntik az emlékmű-állítás centenáriumát.

Ünnepségünk rangját emeli a Magyar Honvédség Központi Zenekarának jelenléte és közreműködése, ami nagy öröm és megtiszteltetés számunkra. Köszönjük, hogy eljöttek hozzánk.

Abban a reményben zárom ünnepi megemlékezésemet, hogy az utánunk következő nemzedékek ugyanolyan szeretettel és tisztelettel ápolják hősi halottaink emlékét és magát az emlékművet is, mint ahogy azt az elmúlt száz évben tette a község mindenkori vezetése és lakossága.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket!